

Ulf Bjereld: Tal på Hiroshimadagen 2025

Talare
Ulf Bjereld
Professor och politiker

Datum
6 augusti 2025

Plats
Göteborg

1 Kära mötesdeltagare, fredsvänner.

Aldrig mera krig! Från tolv miljoner döda - aldrig mera krig. Så sjöng Totta Nöslund i den blinde tiggarens gestalt i musikkörelsens tältföreställning "Vi äro tusenden" i slutet av 1970-talet. Sången "Aldrig mera krig", med text av Peter Wahlkvist och musik av Ulf Dageby, blev ett av tältföreställningens allra starkaste nummer. Totta Nöslunds blinde tiggare, blind genom den fruktansvärda gaskrigsföring som präglade 1:a världskriget, gav röst åt människans vrede och förtvivlan inför krigets fasor och inför det till synes tröstlösa i att krig följdes av krig i en oåterkallelig dödsdans. Och fastän västfronten var städet, sjöng Totta, där Europas ungdom hamrades till döds har ännu knopparna på träden ej slagit ut förrän nya planer fötts. Så blev det också. Första världskriget följdes av det andra världskriget, med dess fruktansvärda avslutning med atombomberna över Hiroshima och över Nagasaki, i Hiroshima för i dag exakt 80 år sedan.

80 år har alltså gått, och vi lever fortfarande i hotet av ett nytt kärnvapenkrig. Det är ett underbetyg för våra politiska ledare att man under 80 års tid misslyckats med att avskaffa dessa vapen som hotar hela mänsklighetens existens.

Det sägs att en människa dödas tre gånger av kärnvapen, skrev min vän och statsvetarkollega Victor Galaz i Svenska Dagbladet för några dagar sedan. Först av explosionen som skapar en tryckvåg så stark att den krossar allt i sin väg. Sedan av den våldsamma elden när allt i ens omgivning förkolnar. Sist av den radioaktiva strålningen. Dess dödliga verkan kan slå till omedelbart, eller efter några dagar. Ibland efter några år, i vissa fall efter decennier.

Kampen mot kärnvapen har länge gynnats av att användningen av kärnvapen uppfattats som omoralisk, snarast en slags tabu. Men det finns oroande tecken

35 på att detta tabu håller på att luckras upp. Efter en tid då antalet kärnvapen i världen faktiskt minskat ökar nu kapprustningen och utvecklingen av kärnvapen igen. De olika avtal som finns om att begränsa kärnvapen och se till att de inte sprids urholkas och luckras upp.

40 I stället utökar och moderniserar kärnvapenmakterna sina kärnvapenlager. I dag står uppemot 12 000 kärnvapen redo att användas med en total sprängkraft som motsvarar 145 000 Hiroshimabomber.

45 Ryssland har reviderat sin kärnvapendoktrin på ett sätt som sänker tröskeln för när landet kan tänka sig att använda kärnvapen. Kina moderniserar sin kärnvapenarsenal och förbereder sig på att återuppta underjordiska kärnvapentester. Kärnvapenmakternas upprustning kan också fresta stater som idag inte har kärnvapen att försöka skaffa sig egna,

50 Sverige – med sin mångåriga tradition att motverka kärnvapen, har genom Nato-medlemskapet blivit en del av Nato:s kärnvapendoktrin. Och i den svenska debatten hörs allt fler röster att Sverige ska utveckla egna kärnvapen. Så har till och med en partiledare – Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson – nyligen sagt att han inte på något sätt vill utesluta att Sverige blir en kärnvapenmakt.

55 Så, kamrater och fredsvänner. Utmaningarna är stora, och fienden är välorganiserad. Jag hade äran att få hålla ett motsvarande tal, här i Vasaparken, på Hiroshimadagen för 14 år sedan, 2011. När jag tidigare i veckan läste igenom det talet igen, så fann jag att jag då hade skäl att vara något mer optimistisk än vad jag kan vara i dag. Vi levde då fortfarande i skuggan av kalla krigets slut, och i visionen om demokratins seger över hela världen. Det kalla kriget, mellan den tidens supermakter USA och Sovjetunionen, utvecklades aldrig till det tredje världskrig som så många fruktade. Mardrömmen om ett kärnvapenkrig mellan öst och väst blev aldrig mer än en mardröm. Hotet om kärnvapenkrig kändes därför på många sätt avlägset och verklighetsfrånvänt.

65 Visst, låt oss inte romantisera hur det var för. Kalla krigets slut följdes av det ohyggliga kriget på Balkan. Inledningen av 2000-talet präglades också av terrordåden den 11 september, kriget i Afghanistan och av USA:s folkrättsstridiga invasion av Irak och den politiska och humanitära katastrof som följde på Irak-invasionen.

Men idag för 14 år sedan pågick inga mellanstatliga krig i världen. De krig som bedrevs var inbördeskrig eller krig i sönderfallande stater. Fredsforskarna betonade att aldrig förr i mänsklighetens moderna historia hade så få människor
75 dött i mellanstatliga krig som just då. Frånvaron av mellanstatliga krig väckte ett hopp om en ljusare framtid där krig i allmänhet och kärnvapenkrig i synnerhet skulle kunna kastas på historiens skräphög.

Visst - hoppet om fred lever kvar. Men låt oss inte blunda för det faktum att vi
80 lever i en svår politisk tid. Rysslands folkrättsstridiga invasion av Ukraina i februari 2022 har – vid sidan av det humanitära lidande som alltid följer i krigets spår – följts av en militär upprustning i Europa – och i Sverige - som det är svårt att hitta en historisk motsvarighet till. Rysslands invasion av Ukraina innebar att de politiska krafter som länge förespråkade att Sverige skulle avsäga sig sin 200-
85 åriga militära alliansfrihet och i stället gå med i den militära försvarsalliansen Nato fick snabbt övertag i folkopinionen. Socialdemokraterna bytte på bara ett par månader fot i frågan.

Rysslands folkrättsbrott försvagade också folkrättens ställning i det
90 internationella samfundet. Längre mötte Europa – och Sverige – med tystnad de krigsförbrytelser och krigsbrott som Israel begick – och fortfarande begår – i Gaza. Javisst, Israel hade rätt att försvara sig mot den avskyvärda terrorattack som Hamas gjorde sig skyldig till i oktober 2023. Men rätten till självförsvar har sina gränser. I dag – med över 60 000 döda palestinier – det absoluta flertalet
95 civila, kvinnor och barn och med en av Israel medvetet framkallad svält som skördar dagliga offer – är allt fler experter eniga om att det som pågår i Gaza inte bara är ett krigsbrott i sig, utan att det också måste karaktäriseras som ett pågående folkmord.

Ett exempel på folkrättens försvagade ställning är att när den Internationella
100 brottmålsdomstolen ICC (International Criminal Court) i Haag nyligen utfärdade en arresteringsorder på Israels premiärminister Benjamin Netanyahu, som misstänks för krigsbrott, så straffades domstolen och dess företrädare med sanktioner av USA, och flera europeiska stater har tydligt markerat att de
105 struntar i domstolens beslut och inte tänker bidra till att arrestera Netanyahu – trots att de enligt sina internationella åtaganden är skyldiga att göra så. EU-staten Ungern valde till och med att lämna den Internationella domstolen. Denna utveckling är djupt olycklig eftersom folkrätten är fredens bästa vän.

Vid sidan av Rysslands invasion av Ukraina och Israels pågående, förmodade, folkmord i Gaza är det också så att antalet demokratier i världen faktiskt minskar. För första gången sedan det kalla krigets slut blir antalet demokratier i världen färre och färre. Forskningsinstitutet V-Dem (Varieties of Democracy) vid Göteborgs universitet - har visat att angreppen på demokratin och människors fri- och rättigheter har vuxit i styrka även här i Europa.

Det minskade antalet demokratier och angreppen på människors fri- och rättigheter hänger samman med

framväxten av populistiska högerradikala och nationalistiska partier i nästan alla europeiska länder. Framväxten av dessa partier i Europa är i sin tur en del av en global trend som även inrymmer till exempel Donald Trump i USA, Javier Milei i Argentina och Narendra Modi i Indien.

I Sverige har vi Jimmie Åkesson och Sverigedemokraterna. Partiet har ökat i varje riksdagsval sedan dess bildande 1988. År 2022 gjorde partiet med drygt 20 procent av rösterna återigen sitt bästa resultat någonsin – en nivå partiet åtminstone tillfälligt har stannat på.

I början av 1990-talet låg det genomsnittliga väljarstödet för högerradikala populistiska partier i Europa på omkring tre procent. I dag - trettio år senare - har väljarstödet för populistiska högerpartier, enligt Timbro Authoritarian Populism Index, ökat till i snitt omkring 16 procent.

Nedgången för antalet demokratier i världen är allvarlig även för fredsfrågan. Entydig forskning visar att demokratier sällan eller aldrig kommer i krig med varandra. Man talar om den demokratiska freden. Den innebär att diktaturer och auktoritära stater kommer i krig med varandra, diktaturer och auktoritära stater kommer i krig med demokratier – men det händer i princip aldrig att utvecklade demokratier kommer i krig med varandra. Därför har fredsrörelsen en viktig uppgift i att stärka demokratin – i Sverige, i Europa, och i världen – för att på så sätt också stärka förutsättningarna för freden.

Fredsrörelsen bör också sätta politisk press på regeringen – oavsett vilken färg regeringen har eller kommer att ha – att trots Nato-medlemskapet stärka Sveriges arbete för kärnvapennedrustning och för en stärkt folkrätt. Det fanns

150 en tid när Sverige internationellt gick i täten för dessa frågor – för nedrustning, folkrätt och fred. Från Undénplanen om en kärnvapenfri klubb 1961 över Palmekommissionen förslag om en kärnvapenfri zon i Centraleuropa 1982 till Sveriges ja-röst i till FN:s konvention om kärnvapenförbud 2017.

155 I dag har den svenska rösten tystnat. Sverige hukar sig på ett – tycker jag - beklämmande sätt i internationella nedrustningsfrågor och i frågor om hur kärnvapenspridning ska upphöra och kärnvapen på sikt avvecklas. Och naturligtvis borde Sverige i samband med Nato-medlemskapet och ingåendet av andra avtal om försvarspolitiskt samarbete med andra stater ha klargjort att Sverige – inte under några omständigheter – kommer att acceptera att
160 kärnvapen lagras på svenskt territorium, varken i fredstid eller i krigstid.

Jag vill vara tydlig här. Frågan om att Sverige skall vara en stark, självständig röst i arbetet mot kärnvapen och för fred och solidaritet var länge en partiöverskridande fråga. När Sverige till exempel 1976 fick en borgerlig
165 regering – för första gången på 35 år – tillkännagav den nya tillträdande utrikesministern, centerpartisten Karin Söder, att regeringsskiftet inte på något sätt skulle påverka huvuddragen i den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. Så blev det inte heller. Sverige fortsatte under hela det kalla kriget – oavsett vilka partier som styrde landet – att vara en självständig och stark röst i de
170 internationella nedrustningsfrågorna.

Freds rörelsen har en utmaning i att värna freden utan att vika sig för förtryckarna. Många av oss som motsätter sig en okontrollerad upprustning och som vill bekämpa kärnvapen har anklagats för att "Gå Putins ärenden". Oftast
175 används detta uttryck för att försöka tysta kritiska och självständiga röster i debatten. Det har etablerats en tystnadskultur, där företrädare för fredsrörelsen stigmatiseras på ett sätt som borde föranleda eftertanke.

"Känn ingen oro, och tappa inte modet." Så skriver evangelisten Johannes i sitt
180 14:e kapitel, 27:e versen. Det är viktigt att inte ge vika för mörkret utan förmå se hopp och ljus även i svåra stunder.

Ett sådant ljus är att Sverige har levt i fred i över 200 år. Denna långa period av fred ger Sverige en nästan unik ställning inte bara i Europa utan också i världen.
185 Ibland hör man i hånfulla ordalag att Sverige skulle vara ett "fredsskadat" folk. Jag skulle säga tvärtom. Sveriges 200 år långa period av fred har gjort Sverige och

svenskarna till ett fredsstarkt folk. Det gäller för freds rörelsen att finna stöd och kraft i den ställning som freden har haft – och, tror jag – faktiskt fortfarande har i svensk politisk kultur.

Det svenska exemplet visar att krig inte är en naturnödvändighet. Krig är alltid en förlängning av politiken. Krig börjas av människor, och krig kan också alltid förhindras av människor. Att påstå att krig är oundvikliga, att påstå att krig är något som alltid kommer att följa människan – den typen av påståenden blir lätt självuppfyllande profetior. Därför är det också vår plikt som människor, vår plikt som tänkande och kännande varelser, att ständigt förneka krigens oundviklighet.

Jag nämnde i början av mitt tal att det finns 12 000 kärnvapen i världen idag. Men mitt under kalla kriget – under 1970-talet – fanns det över 70 000 kärnvapen! Dessa försvann inte av sig själv, utan genom politiskt arbete och politisk kamp. Låt oss inte glömma att politisk kamp ofta lönar sig – framtiden skapar vi själva!

Att tala mot krig, att kämpa mot krig, är också det bästa sättet att hedra minnet av de hundratusentals människor som dödades av atombomberna över Hiroshima och över Nagasaki, för nu 80 år sedan. Låt oss hedra dessa människors minne genom att lova varandra att oförtröttligt kämpa för freden och för att det som hände i Hiroshima och i Nagasaki aldrig, aldrig någonsin skall få hända igen.

Tack så mycket.

Källa
<div>Manuskript hämtat från ulfbjereld.blogspot.com (2026-10-04)</div>

Taggar
Freds rörelsen

URI
<https://www.svenskatal.se/tale/ulf-bjereld-tal-pa-hiroshimadagen-2025>